THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די נייע קאָמיסיע קיין ארץ-ישראל

די אידן האָבן דערווייל ווייניק נחת געהאַט פון די קאָמיסיעס וואָס זיינען געשיקט געוואָרן פון דער בריטישער רעגירונג קיין ארץ-ישראל זינט די פאַסירונגען פון אוגוסט, 1929. סיי די שאָ קאָמיסיע און סיי די סימפּסאָן קאָמיסיע האָבן געבראַכט פיינטלאַכע צום ציוניזם באַריכטן, און די דריטע קאָמיסיע, די אינטערנאַציאָנאַלע קאָמיסיע וועגן כותל מערבי האָט נאָך איר באַריכט נאָך ניט פאַרעפנטלאַכט. אָבער ווי מיר האָבן שוין אָנגעצייכנט ביי אַן אַנדער געלעגנהייט, איז עס ניט וואַרשיינלאַך: אַז איר באַריכט זאָל זיין גינסטיק צו די אידישע פּרעטענזיעס.

אויף אַט די אַלע קאָמיסיעס האָבן די אידן, וועלכע זיינען געווען אַרבעצייגט אין דער גערעכטיקייט פון דעם אידישן צד, געלייגט גרויסע האָפענונגען. וואָס האָבן זיך אויסגעלאָזן מיט גרויסע אַנטוישונגען. עס איז דער פאַר איצט ניט כדאי צו לייגן קיין צו גרויסע האָפענונגען אויף דער נייער א'דאָנעל קאָמיסיע אין צו דערוואַרטן פון איר ישועות. דאָס וואָס אַן איר איז אָנגעשלאָסן סער הערבערט סעמועל, קאָן אַנאַנדערשמאָל זיין אַ חסרון פונ'ם אידישן שטאַנדפּונקט, — מיט זיינע מיינונגען, וואָס זיינען איבערוועגנד בריטישע, וועט מען קאָנען דערנאָך באַר'כטיקן איגנאָרירונגען פון אידישע אינטערעסן . . .

עס קאָן זייער זיין, אַז די נייע קאָמיסיע-וועט געשיקט אין פאַרבינדונג מיט די פאַרהאַנדלונגען וואָס ווערן אָנגעפירט צווישן דער רעגירונג און דער אידישער אָגענטור. מען מאַכט אַן הנחה, אַז די פאַ'שטייער פון דער אָנגעמוטן אין אייגנגאַנגען אויף אַן אַפּאַך מיט דער רעגירונג, אַז אויב זי איז אַנטשלאָסן ניט צוריקצוציען דעם וויסן פאַפיר, זאָל זי אומביישן די אַדמיניסטראַציע אין פאַלעסטינע אויף אַ אידן-פריינטלאַכער, וואָס וואָלט דעם "פאַפיר" שוין אַזוי דורכגעפירט אין לעבן, — אַז די אידישע אינטערעסן זאָלן פון אים וואָס וויינינקער ליידן, — און דער אַנדערער פון אים אין דער נאָענט צד, קאָמט זיי גאַנצע אידישע אַרבעט אין ארץ-ישראל וועט בלייבן אָפּהייענגיק פאָליטיש אָן דעם חסד פון דער רעגירונג. אַזוי לאַנג ווי דער וויסער פאַפיר פאַרבלייבט ווי ער איז. אָבער אפילו אויף דעם איז נאָך ניט כדאי צו לייגן קיין גרויסע האָפענונגען, וואו מען וועט זיך ניט איבערצייגן, אַז די רעגירונג מיינט עס טאַקע ערנסט.

פּאָליטישע רייבונגען אין גרויס בריטאַניע

די גוואַלדיקע פּראָבלעמען מיט וועלכע גרויס-בריטאַניע האָט זיך באַגעגנט פון נאָך דער מלחמה אָן און וועלכע זיינען לעצטנס פאַרשאַרפט און קאָמפּליצירט געוואָרן. האָבן שטאַרק געוויירקט אויף דער ענגלישער פּאָליטישער גראַד-לינייקיים. א גרויסע נייע פאַרטיי, וועלכע איז איצט אין מאַכט. איז פאַר דער צייט אויפגעקומען, און אין אירע רייען, פונקט ווי אין די רייען פון די אַלטע פּאַרטייען, קומען פאָר ערנסטע שפּאַלטונגען. וואָס וועלן אפשר פירן צו נייע פּאָליטישע אינערטאַטשיגען.

אין דער איצטיקער רעגירונגס פאַרטיי, אין דער אַרבעטער פאַרטיי, הערשען גרויס אומצופרידענהייט מיט דער רעגירונגס אָפּאַרטונגען. — אַן אומצופרידענהייט, וואָס דרינגט אַריין אין די רייען פונ'ם קאַבינעט זעלבסט. די זעלבע רייבונגען קומען אָבער אויך פאָר אין די רייען פון דער ליבעראַלער פאַרטיי, און עס האָט איצט געענטפערט ווי ווייט עס איז פריער, אַז לאָיד דזשאָרדזש זאָל זיך אָפּן פאַרבינדן מיט מאַקדאָנאַלדן.

דאָס קאָן פירן צו דעם, אַז די לינקע גרופּע פון דער אַרבעטער פאַרטיי זאָל זיך אָפּשפּאַלטן, אפשר מיטשלעפּנדיק פיליפּ סנאָודען, וועלכער קאָן ניט איינשטימען צו וועלכע ס'איז הנחות צו לאָיד דזשאָרדזשן בנוגע דער פינאַנציעלער פאָליטיק. אויף וויפל עס איז שייך דעם לעצטנס אַרבעטלאָזיקייט היקף פלעגער. פון דער צווייטער זייט וועט די ליבעראַלע גרופּע, אָנגעפירט פון סער דזשאָן סימאָן, בשום אופן ניט איינגיין אויף וועלכער ס'איז מ'שאַרבעטערשאַפט מיט די "סאָציאַליסטן", און אויב זי וועט ווערן האָבן וועלכע ס'איז פאָליטישע וואָג, וועט זי זוכן פאַרבינדונגען פון רעכטס.

וואָס איז שייך דער קאָנסערוואַטיווער פאַרטיי, האָט זי אויך געגנג צרות אויף איר חלק. ס'איז דאָ נאָך אַלץ די אימפּעריאַלע פאַרטיי וואָס דראָעט איר מיט אַ שפּאַלטונג. און איצט איז צוגעקומען צו אירע אינערלאַכע "שונאים" אויך וויינסטאָן טשערטשיל, וועלכער האָט דערקלערט קריג דעם פירער, סטענלי באַלדווין, פאַר זיין גוטהייסן דער רעגירונגס צו מילדער פאַר אים אינדישע פּאָליטיק.

די אַרבעטער רעגירונג, געשטיצט דירעקט אָדער אומדירעקט פון לאָיד דזשאָרדזשן, וועט נאָך קאָנסטיק דערווייל אויסהאַלטן. אַמווייניקסטנס איבער דער לויפנדיקער סעסיע. די פּאָליטישע לאַגע וועט דערלויבן אפשר אויסגעקריסטאַליזירט ווערן. איידער נייע וואָלן וועלן פאָרקומען. אינ'ם איצטיקן פּאָנטער איז עס קוים ווינשנסווערט פאַר וועלכער ס'איז פאַרטיי אַז נייע וואָלן זאָלן דורכגעפירט ווערן.

זאָל עס נאָר ניט כלייכן ביים צוזאָג

אין א שמועס מיט די סיים דעפּוטאַטן ראַזמאַרין און דר. טאָן, האָט דער פּרעמיער פון פוילן, וואַלערי סלאַוועק, די טעג דערקלערט, אַז היות די באַציאונגען צווישן די פּאָליאַקן און די אידן האָבן זיך לעצטנס באַדייטנד פאַרבעסערט, וועט עס מעגלאַך זיין איצט צו לייגן ביסלאַכווייז די אָנגעוויי־טיקטע אידישע פּראָבלעמען אין לאַנד.

אידישע פּראָבלעמען זיינען דאָ אין פוילן אָן א צאָל, און די סאַמע אָנגעוויי־טיקסטע פון זיי זיינען די עקאָנאָמישע פּראָבלעמען. די פּשוט'ע פראַגע "וואָס עסט מען".

די פראַגע איז איצט, פון וואַסער זייט די רעגירונג וועט אָנהויבן לייזן די פּראָבלעמען. אויב דעם פּרעמיערס רייד זייענען עפּעס ווערט, און אויב זיי זיינען ניט געווען בלויז דער געוויינלאַכער דיפּלאָמאַטישער צוזאָג, וואָס מיינט גאָרנישט.

די איצטיקע פּוילישע רעגירונג האָט נאָר-וואָס דורכגעפירט דורכ'ן סיים א געזעץ וועגן אָפּשאַפן די אַלטע אַנטי-אידישע צאַרישע געזעצן. דאָס איז זיכער א גוטער אויפטאַט פון דער רעגירונג, און די אידן וועלן דאָס אַנערקענען.

די דאָזיקע אַנערקענונג וועט אָבער ניט גיין זייער ווייט, אויב די רעגירונג וועט זיך אָפּשטעלן אויסשליסלאַך אויף דער אויסבעסערונג פון דער אידישער רעכטלאַכער לאַגע, — אויפ'ן פאַפיר. אויב די עקאָנאָמישע רדיפות וועלן ווייטער אָנהאַלטן. דאַן זיינען די פּאַפּירענע רעכט גאָרנישט ניט ווערט.

צווישן די איבער פינף טויזנט טראַמוויי אָנגעשטעלטע אין וואַרשע זיינען דאָ בלויז פיר אידן. צווישן די קאַרגע דריי טויזנט קאָנאַליזאַציע אָנגעשטעלטע אין פּוילנס הויפּטשטאָט, א דריטל פון דער באַפעלקערונג פון וועלכער איז א אידישע, איז קיין איינציקער אויך ניטאָ. א כמעט ענלאַכע לאַגע הערשט אין די רעגירונגס דעפּאַרטמענטן און אין אַלע רעגירונגס און געזעלשאַפטלאַכע אונטערנעמונגען.

די רעגירונג קאָן אָנהויבן באמת לייזן שטופּנווייז די אידישע פּראָבלעמען. וועט זי זאָל עפענען אַט אַזעלכע געזעלשאַפטלאַכע שטעלעס פאַר אידן, — כאָטש פאַר די אידן, וועלכע ווערן דוקך איר עקאָנאָמישער פּאָליטיק פאַרטריבן פון זייערע באַשעפטיקונגען.

אידישע מיידל די קעניגן פון דער לעצטער דייטשער מאָנאַרכיסטישער מדינה

(ספּעציעל פאַר ד. א. וו. דורך "איטאַ")
פון צ. ה. וואַקסמאַן

דאָס קליינע מדינה'לע ליכטנשטיין וואָס ווייסט ניט פון קיין אידן-האַס. — אַן אייניקל פון א פרומען אידישן סוחר איז דאָרט די הערשערן. — ווי קומט זי דערצו. — שווייצאַרישע אידן וואָס לעבן אויף בשר-כשר פון ליטנשטיין ווייל אידישע שחיטה איז פאַרבאָטן אין דער שווייץ. — רייזע איינדרוקן פון "איטאַ" קאָרעספּאָנדענט

דאָס וואָס איך גיי דאָ דערציילן, איז ניט קיין דאָמאַן געגומען פון א מואַווי, און אויך ניט קיין דערציילונג, נע'לק־חנ'ט פון אַן אָפּערעטע. דאָס איז, ווי מען רופט עס אין אַמעריקע, — א "טריי סטאָרי", אַן אמת'ע געשיכטע וועלכע לייענט זיך אָבער ווי שפּאַנענדער דאָמאַן; און ווען איך וואָלט ניט אַליין געווען אין דער דאָזיקער מדינה, וואָלט איך א גרויסן טייל צווייפלונג צו דער רייכער פאַנטאַזיע פון א טיכטיקן זשורנאַליסט.

פירשטין עליזאַבעט, די פרוי פון פירשט פראַנץ פון ליכטענשטיין, איז די טאָכטער פון באַראָן גוטמאַן אין ווין און דאָס איינציקל פון א פּשוט'ן אידישן סוחר, ר' מנחם גוטמאַן פון שלעזיען.

דער זיידע פון דער היינטיקער פירשטין איז געווען אַן אָרטיקער אידישער סוחר אין א קליין שטעטל אין שלעזיען. צום סוף פון דער ערשטער העלפט פון פאַריקן יאָרהונדערט, ווען מען האָט אַנטדעקט די שלעזישע קויל גרובענס, וואַרפט זיך גוטמאַן אויפן קויל מסחר. די געשעפטן גייען אויוועק נישקשה'דיק, דער פריערדיקער קליינער סוחר ווערט פון טאָג צו טאָג רייכער, ער טראָגט מיט־בער זיין געשעפט קיין ווין וואו ער פירט אין דער ערשטער דעם מסחר מיט קוי־לען. די געשעפטן אין ווין גייען אויף אַוועק גוט אַז נאָן שלאַכער יאָר שפּע־טער, ווען די קינדער האָבן אַביסל אונטער, אַרבעט זיך הער גוטמאַן שוין אַזוי ווייט אַרויף, אַז ער קויפט אַפּ א קויל־גרוב, די געשעפטן גייען פון טאָג צו טאָג בעסער, און מיט א יאָר שפּע־טער ווערט הער גוטמאַן באַשאַנקען פון דעם עסטרייכישן קייזער מיטן טיטול בארא'ן. דאָס האָט ער באַקומען פאַר זיי־נע גרויסע פאַרדינסטן אויפן געביט פון דער קויל אינדוסטריע. אַט אַזוי זעען מיר אין עטלאַכע יאָר שפּעטער דעם טער אין עטלאַכע קליינע סוחר'ל פון א שטעטל, אַרגיל, אין שלעזיען אַלס הער בארא'ן פון גוטמאַן, וועלכער איז דאָך געבליבן א נאָכסאָרכטיקער איד, וואָס פלעגט אינדערפרי און אין אָוונט גיין אין שול אריין דאַוונען באַלייך מיט אַלע פרומע אידן.

דער בארא'ן איז אַלט געוואָרן און דאָס געשעפט גייט איבער צו זיינע צוויי זין — די ברידער גוטמאַן, וועמעס פירמע עס קעזיסטירט נאָך ביז היינטיקן טאָג אין ווין. איין זון איז א שטיק צייט געווען פּרעזידענט פון דער אידישער קעמיינדע אין ווין; דער צווייטער — דער אַפּטער פון דער היינטיקער פירשטין, — איז געווען פּרעזידענט פון דער "אַליאַנס" און אַנדערע אידיש פּוליטישע נע־זעלשאַפטן. די קינדער אָבער גייען ניט סינגאָגאָר, פאַרט סאַיד, שאַנכאַי, — זיידרנס לעבן קומען פאַר אַפּשיטשע חתר־נות. היינטיקן טאָג איז שוין א טייל פון דער משפחה אויסגעשמרט.

אונזער פירשטין פון ליכטענשטיין באַקאַנט זיך ביי א באַל מיט איר הייני־טיקן מאַן, דעם פירשט פראַנץ 1, וועל־כער איז נאָך דאַמאָלסט געווען א יונגער אין שיינער לעבע־מאַן. צווישן דער פאַר פּלאַקערט זיך א זייער פייערדיקע ליבע און עס האַלט שוין נאָר נאָענט זיי זאָלן חתונה האָבן, אָבער דאָ מישט זיך אַריין זיין ברודער, פירשט יאָהאַן, דער דאָ־מאָלסטריקער הערשער פון ליכטענשטיין, און מיטן האַרבן וואָרט פאַרוואָנט עס זיין לייכטזיניקן ברודער אַז ער זאָל זיך ניט דערוועגן טאָן אַזאַ שריט, וועלכער קאָן אים נאָך קאָסטן דעם טראָן — דעם כסא המלוכה פון ליכטענשטיין. עס האָבן ניט נעהאָלפן קיין טענות און ביידע האָ־בען זיך "דערווייל" געמוטן אַפּוואַן פון דעם שידוך.

יאָרן לויפן שנעל פאַרביי; די בארא'ן נעסע גוטמאַן האָט זיך דערווייל גע־טרייסט און זי האָט חתונה נעהאַט מיט אַן אַנדער קריסטאָלאַך אדעליקן הער. דער אַלטער פירשט יאָהאַן איז אין צוויי־שטאַרקן שלאָג אויפן אַנדערן אַלטן אַדעלן מאַן, אַן אַנד